

Мило Ломпар, ДУХ САМОПОРИЦАЊА – ПРИЛОГ КРИТИЦИ СРПСКЕ КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ, 4. издање, »Evro-giunti«, Београд 2012, стр. 553

Пред нашом озбиљном читалачком публиком је 4. издање *Духа самопорицања*, једне, несумњиво, веома значајне критичке, културолошке студије о српској културној политици у послератној Србији и Југославији. Сама чињеница да је ова обимна студија за само годину дана доживела три издања (прво се појавило 2011. године у Новом Саду) довољан је доказ о несвакидашњој темељитости, озбиљности и националној одговорности њеног аутора, али и о актуелности саме тематике. Иначе, проф. Мило Ломпар (*1962) предаје Културну историју Срба и Српску књижевност 18. и 19. века на Филолошком факултету у Београду, наш је познати његошолог и аутор десетак озбиљних научних дела. Ова књига добила је награду »Печат времена« за 2012. годину, а сам аутор је носилац још четири престижне књижевне награде за своја дела.

Сама чињеница о појави три издања овог значајног културног подухвата у једној години сведочи о томе да у српској културној јавности, дакле међу интелектуалном елитом, влада знатно интересовање за ову студију и њену тематику, што буди наду у обнову испране свести и обнову озбиљно нарушеног националног идентитета српског народа. Засигурно, биће потребно још доста оваквих и сличних наслова да се пробуди успавана национална свест расрбљене, заплашене и поткупљене српске елите како би се у догледно време поправило понешто што се још може поправити.

Аутор је на 550 страна великог формата исцрпно и студиозно обрадио две дубоко антисрпске идеологије – југословенство и титоизам – и недвосмислено утврдио њихово погубно дејство по српски народ, његов културни и национални идентитет, али и по националне интересе уопште у дужем временском периоду. О великом труду аутора, озбиљности и студиозности овог значајног културног подухвата сведочи и веома широка палета цитираних домаћих и страних аутора, што потврђује и бројка од скоро 1.000 фуснота. Све то овој иначе досад недостајућој, реткој и надасве значајној публикацији даје додатну озбиљност и тежину.

Ова обимна студија подељена је на два дела и има укупно једанаест поглавља неједнаке дужине, а у скоро сваком по неколико засебних тематских чланака. Шест поглавља првог дела студије носе ове наслове:

1. Светионик у тами (стр. 7–26);
2. Титоизам и секуларно свештенство (27–83);
3. Јасперс и идеологизована кривица (84–94);

4. Титоизам и хрватска културна политика (95–284);
5. Затворена отвореност (285–338);
6. О српском становишту (339–380).

Други део књиге, који носи наслов »У сенци туђинске власти«, обухвата следећих пет поглавља:

1. Привидно подручје расправе (386–404);
2. Историјско подручје расправе (405–436);
3. Персонално подручје расправе: *mea culpa* (437–458);
4. Филозофско-медицинско подручје расправе: култ личности (459–498);
5. Актуелно подручје расправе: српско становиште (499–547).

Али, кренимо редом. У уводном поглављу аутор апострофира младићке жеље многих Срба да летују на »нашем мору«, иако су тамо често дочекивани као туђини. Већ у другом поглављу, аутор уводи западњачки појам »секуларног свештенства« без наводника. Тај појам је преузет из политичке номенклатуре Запада (Чомски и други аутори) и означава корумпиране стране плаћенике, који су се у време транзиције придружили страним налогодавцима и служили им за мале паре, понеку стипендију и мрвице са богате трпезе. Добијали су онолико колико вреде, продавали су своју веру за вечеру (*pecunia non olet*). Ради се, дакле, о некој врсти охлократије, владавине олоша у светским размерама.

Тај савремени српски интелектуалац-модерниста морао је да се дистанцира од славне прошлости свога народа, како не би био сматрам варварином или заосталим и бесперспективним интелектуалцем, загледаним у прошлост и изгубљеним за будућност. Али, управо тај модерни моменат је, како тврди аутор (стр. 104), омогућио холокауст и Хирошиму. У свом животном ставу, ово »секуларно свештенство« неумитно подсећа на оног чувеног српског хармоникаша, човека за сва времена, који је своје музичке услуге јавно нудио следећим речима:

»Свирам Титу, свир'о сам и Дражи,
Ко ме треба, нека ме потражи!«

Оно свесрдно подржава оне српске политичаре који лансирају девизу »Европа нема алтернативе«, а од српског народа траже да заборави сва зверства Европе из старије и новије прошлости и да се, зарад нове »светле будућности«, грли и љуби са својим целатима. Као спасоносно идеолошко решење, ови отпадници од Бога и народа нуде некакво »национално помирење« под страном заштитом и у страном маниру. Сем тога, они призивају обнову југословенства уз помоћ Европске уније и на њеној платформи од титоизма прихваћене »српске криивице« за све и сташта. Својим присталицама обећавају титуле академика и националне пензије, док стварне и измишљене противнике исмевају као заостале људе, агресивне навијаче и хулигане, чиме се желео створити некакав културни квазиобразац као »дух самопорицања«. Ипак, та »Европа без алтернативе« само је логична

последница квазидемократске политике, која гуши свако другачије мишљење, намеће свој декадентни културни модел и неумитно клизи у нови тоталитаризам.

Да би разјаснио тај »дух самопорицања« код српског народа, аутор доста простора даје водећим српским комунистима, посебно Латинки Перовић, која је дуже времена, заједно са Марком Никезићем, била истакнути руководилац ЦК СК Србије. Он истиче да је монархистичку федерализацију Југославије путем споразума, титоизам заменио федерализацијом кроз диктатуру (стр. 106), па је тако српски народ подељен на више федералних јединица да би га за нешто казнили. Међутим, све време је наметан привид српске сагласности. Помињући рушење Његошеве капеле на Ловћену, аутор констатује да је »титоизам промовисао културни образац, који је у наредних пола века рационализовао један идеолошки налог« (стр. 108). Тако се, по налогу Запада, и даље проноси парола титоиста и његових следбеника о томе да је »великосрпски национализам најопаснији«, како би се српском народу усадило осећање историјске кривице за сва зла на овим просторима, која су највише погађала управо његове припаднике.

Због ограниченог простора за текстове ове врсте нисмо у могућности да детаљније прикажемо ову значајну и у нас ретку и отрежњујућу публикацију, па ћемо зато морати да само поменемо поједине значајне теме које се у њој доста широко обрађују. Тако аутор доста простора посвећује негативној (арбитрарној) улози Мирослава Крлеже, као главног редактора *Енциклопедије Југославије*, који је упорно игнорисао ставове аутора прилога и републичких редакција. Имајући мандат главног комесара, он је могао да, у најмању руку, неадекватно и претежно идеолошки третира значајне личности српскога народа, а неке, из истих разлога, потпуно изостави. Аутор наводи за то бројне примере и даје властита објашњења (уп. стр. 125–207).

Одељак »Титоистичка кристализација: кривци, а не жртве« (стр. 228–242) бави се разним подметањима српске кривице у стварању прве и друге Југославије и у том контексту се цитирају ставови неких предратних и послератних политичара, где се појављује незаобилазна Латинка Перовић. Аутор полемише са негаторским хрватским ставовима у вези са стратиштем у Јасеновцу (В. Калем) и повлачењу паралеле између хрватских усташа и српских четника.

У одељку »Југосфера« (стр. 242–276) аутор се бави неким трапавостима Министарства културе и државног издавача »Службени гласник«. Министарство је дозволило да једна србофобична Хрватица (камуфлирана немачким презименом) буде арбитар у презентацији српске културе на Лајпцишком сајму књига 2010. године, па је тако спречено излагање *Романа о Лондону* у немачком преводу, јер управо ово дело »уметнички супериорно отклања овештале предрасуде о српској култури као традиционалистичкој, ретроградној и анахроној«. Аутор затим наводи да је поменути издавач крајем 2010. године објавио књигу загребачког књижевног теоретичара и историчара Миливоја Солара *Укус, митови и поетика*, »чиме је

настављена сарадња, прекинута крајем осамдесетих година» (Г. Тешић). Ломпар сматра да је било корисније објавити Соларов *Књижевни лексикон (Писци, Дјела, Појмови)*, Загреб 2007, јер управо ова књига најбоље показује промене у хрватској културној политици и правце њеног кретања.

На примерима тумачења *Хасанагинице* («хрватска и босанска усмена балада», како је назива Солар), на својеврсном својатању бројних писаца дубровачке књижевности, као и оних великана (Меша Селимовић и Иво Андрић) који су се одавно декларисали као српски писци и у чијим документима је наведена српска национална припадност, Ломпар потврђује националну загриженост и научну необјективност поменутог аутора. Овде Солар намерно игнорише немачке изворе, у којима се ови великани недвосмислено означавају као српски писци. Слично својатање доживео је и Владан Десница, па тако све »што није србијанско престаје да буде српско«, закључује Ломпар.

У одељку који следи («Поунутрашњивање, стр. 277-284) Ломпар говори о »трајном преобраћеништву« српских левичара, који су 1968. године протествовали против америчке агресије на Вијетнам, а данас подржавају империјалистичке тежње САД. Што је још горе, оно афирмише колонијално схватање света и велича допринос великих сила развоју човечанства, због чега им њихови трабанти признају право на злочине, као неутуђиво право »западне културе«. Свака част таквој култури, коју смо добро упознали кроз често условљавану помоћ у оба светска рата и током злочиначке агресије 1999. године. Зато аутор препоручује (стр. 283) следеће: »Интегралистичка културна политика је једини начин да се очува свест о целини српског народа, да се унапреди свест о српској култури као историјској контактної култури три вере, да се заснује – као државна чињеница – брига о српском језику, посебно у подручјима у којима су Срби изложени систематским процесима однорођавања. Али, та политика мора имати два напоредна и равноправна елемента: она мора биити *српска* и *модерна*: она мора бити укотвљена и у националну и у интернационалну димензију *духа*.«

Доста простора проф. Ломпар посвећује анализи књиге *Филозофија паланке* Радомира Константиновића као извесној парадигми идеологије »секуларног свештенства«, где се појам паланке схвата као дух затвореног друштва (стр. 285–338). У овом делу књиге апострофирају се и коментаришу бројне личности и њихова дела, заступљена у поменутој књизи, после чега следи поглавље о »српском становишту« (стр. 339-381). У уводном чланку овог поглавља »Национално и универзално«, аутор тражи одговор на питање непостојања српске културне политике. Један од разлога за то аутор види у пољуљаном националном идентитету, али и као плод разних делотворних настојања у том правцу. Тако писац закључује да олако усвајамо туђа мишљења о нама самима и себе гледамо кроз наочаре туђих, по нас штетних интереса. Српско становиште мора бити носећи појам српске културне политике, сматра Ломпар.

Још у време југословенске кризе 1934. године Милош Црњански се залагао за то да се српско становиште формулише »без југословенства, савремених парола државе и економије и социјалних потреба«, без икакве симетрије са словенством и хрватством, а да приступ проблемима са српског становишта буде проскрибован. Истовремено је потребно »скидање те окупацијске атмосфере са српства« (наиме, још 1926. године Крлежа је тврдио да је Хрватска постала »објект окупације«). Дакле, критика југословенства може имати сасвим рационално упориште, закључује Ломпар.

У одељку »Југословенство и комунизам« (стр. 344–354) аутор настоји да објасни појам декаденције, при чему се ослања на Тојбија и његово дело *Проучавање историје*. Тојбијево наговештаје о сумраку западне цивилизације аутор повезује са српским становиштем, »које одговара представи о малом точку«, па закључује да је такво кружно кретање карактеристично за лични и колективни идентитет и никако није у колизији са идејом прогреса, јер »српско становиште припада универзалном културном кретању«. »Сви покрети самопотврђивања српске културе по себи су неутрални са становишта *ритма* који се успоставља са великим цивилизацијским кретањем«, закључује аутор.

Аутор тврди да је титоистичко југословенство оставило дубоко негативно историјско искуство. »Изазов југословенства био је прејак за концептуални одговор српске интелигенције, пошто ју је навео да некритички поистовети српско и југословенско становиште, да затоми свест о српској културној политици као подручју непрестаног постојања разлике, да некритички пренебрегне и негативно искуство религије као вододелнице народа.« Аутор даље констатује да је титоистичко југословенство имало катастрофалне последице по српски народ јер су из његовог састава искључени Срби католици и Буњевци, а из српске нације су издвојени Македонци, Црногорци и Муслимани. Тако Срби нестају са југословенством, док је оно за друге нације било делотворно. Највећи допринос урушавању српских националних интереса дали су водећи комунисти из република на челу са савезном врхушком и неприкосновеним диктатором Јосипом Брозом.

У посебним чланцима аутор се бави појединим обележјима српског становишта и културом разлика. Тако он сматра да њега треба дефинисати као становиште културе са нагласком на одредницу *српски* (а не србијански, као што је било раније), при чему морамо водити рачуна о константи културног идентитета. »Српско становиште треба, отуд, да развије читаву палету могућих одговора на *западне изазове*: од минималних, преко евазивних и компромисних, до максималних«, закључује аутор. Сем тога, српско становиште треба да искључи било какво поистовећивање са руском политиком, како је то још својевремено тражио Стојан Новаковић, мада се дубоке историјске разлике између руске политике и политика Запада не могу негирати.

Аутор се бави и феноменом глобализације, али нигде не помиње »нови

светски поредак«, који је својевремено академик Михаило Марковић поредио са фашизмом. Притом, он наглашава да култура пасивног отпора остаје делотворно средство у борби против глобализма, мада ту треба разликовати западне вредности од западних интереса. Он се залаже за то да на плану афирмације српске културне политике и давању адекватних одговора на бројне историјске и културне изазове заједнички делују установе и појединци, јер је њихов маневарски простор знатно већи од државног. Али, да бисмо се успешно супротставили некој појави, морамо бити свесни њеног постојања (као што је, на пример, перманентно однорођавање Срба), а тек онда следе државна и политичка воља, али и стални притисак јавности да се делује у потребном правцу. У том контексту се посебно наглашава улога књижевности у историји српског народа, посебно у очувању његовог националног и културног идентитета, док „свест о српском језику ваља одржавати мерама промишљене културне политике: све странке и све српске невладине организације треба да имају исти захтев за уџбенике српског језика и историје код српских ђака“. При том, „основно, непроменљиво и руководно начело српске културне политике треба да гласи: *сви Срби говоре српским језиком*“, закључује аутор. У том контексту он ћирилицу означава као доминантно српско писмо и израз српског идентитета, док је латиница само гранично писмо и чини „континуелни и контактни аспект идентитета“.

Управо одсуство сваке српске културне политике спречава нас да успешно препознамо српска национална права и да вршимо притисак на политичаре да нешто учине на њиховој заштити (у својој рођеној земљи Срби и дан-данас имају најмања права, што је последица инерције и политике ЕУ о „позитивној дискриминацији мањина“). Да би се нешто променило набоље, потребни су удружени напори целокупног српства, као и широка активност на међународном плану, где би се аргументовано говорило о дискриминацији Срба. Аутор пророчки суморно описује нашу ближу будућност: „Чекају нас дуге године симулиране демократије и тихе окупације. Једино што можемо учинити је обликовање свести о српској културној политици и образовање различитих група за притисак“. Даље, аутор предлаже три правца деловања: (1) интернационализација српског питања; (2) подстицање српске државне политике да се врати својим обавезама и (3) трансдржавно повезивање институција и појединаца у циљу образовања и очувања интегралистичке свести о српском националном идентитету.

* * *

Како се да разумети из фусноте 825, други део ове књиге са нових пет поглавља („У сенци туђинске власти“, стр. 383–553) дописан је накнадно, као одговор на реакције неких медија након појаве првог издања (зато 2. и 3. издање носе додаток „допуњено“, што није случај и са 4. издањем). Наиме, након појаве ове књиге крајем 2011. године уследиле су доста бројне реакције из редова затворских

чуvara новог зверског поретка, који су навикли да одмах лупе по глави онога ко се јавно заложу за српске интересе, које су светски моћници већ одавно дубоко покопали. Тако поглавље „Привидно подручје расправе“ (стр. 386–403) доноси ауторова реаговања на идеолошке нападе и идеолошке дисквалификације у неким загребачким, сарајевским, али и београдским медијима (од ових последњих се апострофирају „Пешчаник“, „Реч“ и Трећи програм радио Београда).

Овај координирани, колективни подухват карактеришу међусобно допуњавање и истоветна идеолошка основа, али и разна подметања и непринципијелна критика онога што у књизи није ни речено. Аутор аргументовано и достојанствено оповргава квазиаргументе ових марионетских медија чији је заједнички циљ управо одбрана оних (домаћих и страних) србождера које је овај аутор у својој књизи аргументовано, али културно раскринкао. Судећи по ниподаштавању овог аутора и његовог дела у овим „критикама“, није тешко закључити да писци ових памфлета припадају већ раније апострофираном „световном свештенству“, док њихове газде и налогодавци седе у Бриселу, Ватикану и Вашингтону.

Наставак ове полемике преноси се и на следеће поглавље („Историјско подручје расправе“, стр. 405–430), где аутор полемише са „Пешчаником“ о већем броју тема. Ова полемика се наставља и у свим поглављима до краја књиге, с тим што се она касније проширује на „Сарајевске свеске“. Бранећи своје залагање за одбрану и унапређење српског језика, аутор наводи и нека новија искуства западних земаља – Немачке и Француске. И док Немци имају неколико установа за неговање немачког језика које се финансирају из државних извора, дотле су Французи, ради одбране свог језика, забранили употребу англицизама. Док се лингвисти водећих нација на Западу стално залажу за повећање броја часова матерњег језика у основним и средњим школама, наше смушене и однорођене школске власти и некомпетентни министри стално смањују тај фонд часова, правдајући то потребом растеређивања ученика, које наша школа и даље кљука непотребним чињеницама, али их не учи да мисле. Своју полемику са „Пешчаником“ аутор завршава тврдњом да је српско становиште универзално, ненасилно, регионално и вредносно кохерентно, „постављено као моменат на путањи која води од самоосмишљавања до самотрансцендентирања националне културе“.

Шта на крају рећи о књизи коју сваки озбиљан српски интелектуалац треба да прочита да могао да добије компетентан увид у то како српски народ у држави која носи његово име и дан-данас има мања права од свих других народа, па и од националних мањина и како се, захваљујући индоктринацији комуниста и њихових следебеника, тај „дух самопорицања“ и даље упорно негује и подгрева? Уместо сопственог вредновања, цитираћемо речи др Косте Чавошког са корица ове књиге, којима не треба ништа додавати, а ни одузимати. Ево шта он каже о њој:

„Ова књига Мила Ломпара представља камен међаш у нашој култури и културној политици током последњих скоро седамдесет година. Иако је и раније било наговештаја правога српскога становишта у појединим искричавим запажањима Живорада Стојковића, Михаила Турића, Борислава Михајловића Михиза и других угледника, Мило Ломпар је први који је од затечених фрагмената изградио једно целовито, кохерентно, добро образложено и изнад свега убедљиво српско становиште. Он је први који је систематски проучио многобројне књиге, јавна иступања и напise у новинама, подвргао их критичкој анализи и извео далекосежне закључке, што нико до сада није учинио. Тиме је упутио изазов устајалој и делимично већ расрбљеној српској политичкој и духовној елити. И зато му у српској култури и историји припада непролазна заслуга, па ће се ова његова књига учестало помињати и кад нас више не буде било.“

З. Јовановић